

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра менеджменту охорони здоров'я

**Силабус навчальної дисципліни
«Арт - терапія в роботі з психосоматичними розладами»**

Обсяг навчальної дисципліни	Загальна кількість годин на дисципліну: 1 рік навчання
Дні, час, місце проведення навчальної дисципліни	За розкладом занять. Кафедра менеджменту охорони здоров'я. Одеса, вул. Пастера, 2а.
Викладач(-і)	професор кафедри, д.психол.н., проф. Литвиненко Ольга Дмитрівна
Контактна інформація	Довідки за телефонами: Кусик Наталія Львівна, к.е.н., доц., відповідальна за навчально-методичну роботу кафедри 067-728-56-12 E-mail: nataliia.kusyk@onmedu.edu.ua Лаборант кафедри E-mail: moz@onmedu.edu.ua Очні консультації: з 14.00 до 16.00 кожного четверга Онлайн - консультації: з 16.00 до 18.00 кожного четверга. Посилання на онлайн - консультацію надається кожній групі під час занять окремо.

КОМУНІКАЦІЯ

Комунікація зі здобувачами буде здійснюватися аудиторно (очно).

Під час дистанційного навчання комунікація здійснюється через платформу Microsoft Teams, а також через листування електронною поштою, месенджери Viber (через створені у Viber групи для кожної групи, окремо через старосту групи).

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предметом вивчення дисципліни є теоретичні та практичні засади застосування арт-терапевтичних методів для діагностики, профілактики й корекції психосоматичних розладів, з урахуванням психофізіологічних взаємозв'язків між емоційним станом особистості та соматичним здоров'ям, а також розвиток професійних умінь використання творчих технік (малюнок, ліплення, музика, рух тощо) з метою зниження стресу, покращення психоемоційного стану та активізації внутрішніх ресурсів клієнта.

Метою дисципліни є формування у здобувачів освіти теоретичних знань і практичних навичок щодо застосування арт-терапевтичних методів у роботі з особами, які мають психосоматичні порушення, з метою покращення їх психоемоційного стану, зниження рівня стресу, розвитку внутрішніх ресурсів та сприяння психосоматичному оздоровленню.

Завдання дисципліни:

1. Сформулювати вміння застосовувати методи арт-терапії при наданні психологічної допомоги особам із психосоматичними розладами.
2. Ознайомити з основними поняттями, теоріями та механізмами психосоматики.

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра менеджменту охорони здоров'я

3. Сформувати уявлення про професійну особистість арт-терапевта та його роль у терапевтичному процесі.
4. Сформувати розуміння психологічних і поведінкових особливостей клієнтів із психосоматичними скаргами.
5. Ознайомити з етичними принципами та професійними стандартами діяльності арт-терапевта.
6. Розвинути навички аналізу арт-продуктів клієнтів для виявлення психоемоційних проблем та внутрішніх конфліктів.
7. Навчити планувати, проводити та оцінювати ефективність арт-терапевтичних сесій у контексті роботи з психосоматичними порушеннями.
8. Сприяти розвитку емпатії, психологічної чутливості та рефлексивних умінь майбутнього арт-терапевта.

Очікувані результати:

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

Знати:

- основні поняття та способи застосування методів арт-терапії;
- психофізіологічні складові психічних процесів, що мають значення при психосоматичних розладах;
- механізми психологічної корекції з використанням методів арт-терапії;
- основні арт-терапевтичні напрями, що застосовуються в роботі практичного психолога;
- форми та методи психологічної допомоги особам із психосоматичними порушеннями.

Вміти:

- застосовувати здобуті знання у практичних ситуаціях психологічної допомоги;
- інтерпретувати результати, отримані під час клінічного інтерв'ю та арт-терапевтичної взаємодії;
- аналізувати ефективність обраних арт-терапевтичних методів у роботі з психосоматичними клієнтами;
- дотримуватися норм професійної етики та етичних принципів взаємодії з клієнтом.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Форми і методи навчання.

Дисципліна буде викладатися у формі лекцій; практичних занять; організації самостійної роботи здобувача.

Методи навчання.

Лекція.

Практичні заняття: словесні методи: бесіда, пояснення, дискусія, обговорення проблемних ситуацій; наочні методи: ілюстрація (у тому числі мультимедійні презентації); практичні методи: виконання тестових завдань, вирішення ситуаційних завдань.

Самостійна робота: самостійна робота з рекомендованою основною та додатковою літературою, з електронними інформаційними ресурсами, підготовка до практичних занять; самостійне виконання індивідуального завдання, підготовка доповіді та презентації для захисту індивідуального завдання.

Зміст навчальної дисципліни:

Тема 1. Арт-терапія як напрям психотерапії

Поняття арт-терапії: цілі, завдання, вплив на особистість. Основні види арт-терапії. Показання та протипоказання до застосування. Переваги арт-терапії. Її місце серед інших

психотерапевтичних підходів.

Тема 2. Історія розвитку арт-терапії

Арт-терапія як засіб лікування й оновлення. Внесок М. Наумбург та інших піонерів. Введення терміну «арт-терапія». Розвиток різних шкіл і напрямів. Перші професійні об'єднання арт-терапевтів.

Тема 3. Сутність психосоматики

Психосоматика як міждисциплінарна галузь. Психосоматичні проблеми як прояв взаємозв'язку психічної та соматичної сфер. Предмет, завдання, причини психосоматичних розладів. Класифікації (МКХ-11). Зв'язок із медициною, психологією, психофізіологією.

Тема 4. Психосоматичні теорії і моделі

Історичні та сучасні концепції психосоматики: від Гіппократа до П. Макліна. Психоаналітичні, психофізіологічні та гуманістичні підходи. Теорії Фрейда, Александера, Данбар, Гродека, Шура, Аммона. Теорія алекситимії, триєдиного мозку, нейрогуморальні моделі.

Тема 5. Емоції та їх роль у виникненні психосоматики

Емоції як фактор розвитку психосоматичних розладів. Концепція стресу Г. Сельє: еустрес і дистрес, стадії розвитку. Вплив гормонів на психосоматику. Психофізіологія емоцій, стресові події та їх тілесні наслідки.

Тема 6. Застосування арт-терапії у роботі з психосоматичними розладами

Особливості терапії творчістю в роботі з психосоматикою. Етапи створення малюнку. Трактатування арт-продуктів. Символіка кольору, образу, форми. Техніки: мандало-терапія, візуалізація, ліплення. Алгоритм сесії.

Тема 7. Арт-терапевтичні техніки в роботі з тривогою, депресією та соматичними симптомами

Застосування технік з урахуванням емоційного стану клієнта. Робота з тривогою, хронічним болем, тілесними симптомами. Практичні приклади: мандали, арт-щоденник, метафоричні карти, колаж, казкотерапія.

Тема 8. Діагностика в арт-терапії: інтерпретація арт-продуктів

Принципи аналізу творчих робіт клієнтів. Психологічна символіка кольорів, образів і композицій. Способи зчитування внутрішнього стану. Типові помилки в інтерпретації. Зв'язок між арт-продуктом і тілесними проявами.

Тема 9. Етика та професійні межі в арт-терапії

Етичні засади роботи арт-терапевта. Конфіденційність, професійні межі, взаємодія з уразливими групами. Роль супервізії, профілактика професійного вигорання. Ведення терапевтичної документації

Перелік рекомендованої літератури:

Основна:

1. Bedyuchenko, O., Raievska, Y. Концепції та методики арт-терапії: розвиток і впровадження в Україні // Psychology (Могиланка). 2024. Вип. 3. С. 1–20.
2. Вознесенська, О., Сидоркіна, М. Арт-терапія у подоланні психічної травми: практичний посібник. Київ: Золоті ворота, 2015. 198 с.
3. Калька, Н., Ковальчук, З., Одинцова, Г. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 232 с.
4. Лещук, І., Чабан, О., Хаустова, О., Франькова, І. Всеукраїнська Асоціація Психосоматичної Медицини: від історії створення до сьогодення через пандемію та війну // Psychosomatic Medicine and General Practice. 2024. Т. 9, № 1. С. 1–7.
5. Мірошніченко, О. А. Арт-технології: навч.-метод. посіб. Житомир: ТОВ «Видавничий

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра менеджменту охорони здоров'я

- дім “Бу-Друк”», 2024. 180 с.
6. Назаревич, В. Я АРТ: Посібник із саморегуляції методами арттерапії. Київ: [видавництво невідоме], 2020. 200–250 с.
 7. Островська, О., Сергієнко, І. М. Психокорекційна спроможність арт-терапії при психосоматичних розладах // Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка–2021»: XXIII Всеукр. наук. конф. молодих учених. Редкол.: О. В. Черевко (голова) та ін. 2021. С. 348–351.
 8. Простір арттерапії: зб. наук. пр. / ред. О. Л. Вознесенська. Вип. 32. Київ: УМО — ВГО «Арт-терапевтична асоціація», 2022. 138 с.
 9. Простір арттерапії. Вип. 35. Київ: Асоціація арт-терапії, 2024. 138 с.
 10. Простір арттерапії: єднання у творчій співдії: зб. наук. пр. / ред. Т. М. Титаренко, М. Б. Перун, Л. В. Подкоритова. Вип. 28. Київ: Золоті ворота, 2020. 203 с.
 11. Станішевська, В. І. Арт-терапія: навч. посіб. Умань: ВПЦ «Візаві», 2022. 171 с.
 12. Терлецька, Л. Г. Психологія здоров'я: арт-терапевтичні технології: навч. посіб. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2015. 119 с.
 13. Титаренко, Т. М., Перун, М. Б., Подкоритова, Л. В. (ред.) Простір арттерапії: єднання у творчій співдії. Вип. 28. Київ: Золоті ворота, 2020. 203 с.
 14. Харченко, Д. М. Психосоматичні розлади. Теорії, методи діагностики, результати досліджень: навчал. посіб. Київ: ВД «Слово», 2015. 280 с.
 15. Чабан, О. С., Хаустова, О. О. Практична психосоматика: діагностичні шкали: навч. посіб. Київ: Медкнига, 2021. 200 с.

Додаткова:

1. Арттерапія в роботі психолога: інноваційні підходи: зб. матер. V Всеукр. наук.-практ. конференції, 23–27.10.2023 / уклад. О. Е. Жосан. Кропивницький: КЗ «КОППО імені Василя Сухомлинського», 2023. 140 с.
2. Короход, Я. Д. Особливості психологічної корекції арт-терапевтичними методами // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія. 2021. Т. 32 (71). С. 94–98.
3. Кудінова, І. Кваліфікаційна робота: нові практики арт-терапії, йога та арт-підходи в психокорекції підлітків. Київ: КДПУ, 2023. 60 с.
4. Маловицька, Л. Ф. Метафоричні асоціативні зображення (карти) як арттерапевтичний метод психологічної трансформації особистості // Андрагогічний вісник. 2017. Вип. 8. С. 163–173.
5. Молчанова, О. М. Застосування ліній, каракулів та геометричних форм у процесі спонтанної творчості терапевтичного малювання. Кропивницький, 2020. 79 с.
6. Мороз, Ю. В. Арт-терапія як засіб корекції психосоматичних розладів у дітей молодшого шкільного віку. Миколаїв: ЧНУ ім. Петра Могили, 2024. 111 с.
7. Назаревич, В. Метафора (психологія зображення). Київ: WISE BEE, 2017. 224 с.
8. Пасько, К. Арт-терапія як ефективний інструмент у роботі з травмою // Вісник Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2025. Вип. 1. С. 45–55.
9. Простір арттерапії. Вип. 30. Київ: Асоціація арт-терапії, 2021. 124 с.
10. Романчук, О. М. Практичне впровадження арт-терапії в роботу з дітьми з РДУГ. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2022. 191 с.
11. Фабічева, М. Метафоричні асоціативні карти, як можливість читати несвідоме. Київ: Центр ресурсного розвитку «М-Арт», 2014. 100 с.
12. Харківська, А. Арт-техніки у корекційній роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями // Education. Innovation. Practice. 2024. Т. 12, № 4. С. 48–55.
13. Шевченко, І. В. Корекційна робота психолога із застосуванням арт-терапії: теорія і

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра менеджменту охорони здоров'я

практика. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 220 с.

Інформаційні ресурси:

1. Актуальні проблеми психології. Наукові праці Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://appspsychology.org.ua/index.php/ua/dlia-avtoriv>
2. Арт-терапія в освіті як один з методів здоров'язберігаючих технологій [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://oblosvita.com/navigaciya/skrynka/psychologiya/4721-artterapiya-na-urokax-obrazotvorchogo-mistectva>
3. Габітус, Одеса – Арт-терапія як засіб психологічної підтримки ВПО // Журнал «Габітус», 2024, № 67 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://habitus.od.ua/journals/2024/67-2024/24.pdf>
4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. ПСИХОЛОГІС. Енциклопедія практичної психології: статті та книги за різними напрямками психології [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://psychologis.com.ua/>
6. Психологічна бібліотека Київського Фонду сприяння розвитку психічної культури [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://psylib.kiev.ua/>
7. Простір арттерапії: єднання у творчій співдії. Вип. 34. Київ: Асоціація арт-терапії, 2023. 130 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/artther2024zb.pdf>
8. Testometrika – сайт з психологічними тестами 12 категорій [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://testometrika.com/>
9. Цікарішвілі, Г., Чебоненко, В., Чуприна, Г. Арт-терапія в роботі психолога: інноваційні підходи, 2021 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.personal-trening.com/top/body-oriented-therapy>

ОЦІНЮВАННЯ

Форми і методи поточного контролю:

- усний контроль: індивідуальне опитування за питаннями відповідної теми;
- письмовий контроль: оцінювання розв'язання ситуаційних завдань, оцінювання виконання індивідуального завдання;
- тестовий контроль: оцінювання виконання тестових завдань за темами.

Критерії поточного оцінювання на практичному занятті

Оцінка	Критерії оцінювання
Відмінно «5»	Здобувач бере активну участь на занятті; демонструє глибокі знання, дає повні та детальні відповіді на запитання; бере активну участь у обговоренні проблемних ситуацій, користується додатковою навчально-методичною та науковою літературою; вміє сформулювати своє ставлення до певної проблеми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей. Тестові завдання виконані в повному обсязі, всі 100% відповідей на запитання є правильними, відповіді на відкриті питання – повні та обґрунтовані. Здобувач вільно вирішує ситуаційні завдання, впевнено демонструє практичні навички за темою заняття та вірно інтерпретує отримані дані,

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра менеджменту охорони здоров'я

	висловлює власну креативну думку з теми завдання, демонструє творче мислення.
Добре «4»	Здобувач бере участь на занятті; добре володіє матеріалом; демонструє необхідні знання, але дає відповіді на запитання з деякими помилками; бере участь у обговоренні проблемних ситуацій, користується основною навчально-методичною та науковою літературою; висловлює власну думку з теми заняття. Тестові завдання виконані в повному обсязі, не менш ніж 70% відповідей на запитання є правильними, відповіді на відкриті питання - загалом правильні, проте наявні деякі помилки у визначеннях. Здобувач вірно вирішує ситуаційні завдання, але допускає незначні неточності та демонструє більш стандартизовані практичні навички за темою заняття при вірній інтерпретації отриманих даних, висловлює власну думку з теми завдання, демонструє критичне мислення.
Задовільно «3»	Здобувач іноді бере участь на занятті; частково виступає і задає питання; допускає помилки під час відповідей на запитання; показує пасивну роботу на практичних заняттях; показує фрагментарні знання понятійного апарату і літературних джерел. Тестування виконано в повному обсязі, не менш ніж 50% відповідей є правильними, відповіді на відкриті питання - не логічні, з явними суттєвими помилками у визначеннях. Здобувач не достатньо володіє матеріалом для вирішення ситуаційних завдань, невпевнено демонструє практичні навички за темою заняття та інтерпретує отримані дані з суттєвими помилками, не висловлює свою думку з теми ситуаційного завдання.
Незадовільно «2»	Здобувач не бере участь на занятті, є лише спостерігачем; ніколи не виступає і не задає питання, незацікавлений у вивченні матеріалу; дає неправильні відповіді на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел. Тестування не виконано. Ситуаційне завдання не виконано.

Форми і методи підсумкового контролю: залік.

Залік виставляється здобувачу, який виконав усі завдання робочої програми навчальної дисципліни, приймав активну участь у практичних заняттях, виконав індивідуальне завдання та має середню поточну оцінку не менше ніж 3,0 і не має академічної заборгованості.

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Самостійна робота:

- самостійна робота з рекомендованою основною та додатковою літературою, з електронними інформаційними ресурсами, підготовка до практичних занять;
- самостійне виконання індивідуального завдання, підготовка презентації для захисту індивідуального завдання.

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра менеджменту охорони здоров'я

ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Політика щодо дедлайнів та перескладання:

- Пропуски занять з неповажних причин відпрацьовуються за розкладом черговому викладачу.
- Пропуски з поважних причин відпрацьовуються за індивідуальним графіком з дозволу деканату.

Політика щодо академічної доброчесності:

Обов'язковим є дотримання академічної доброчесності здобувачами, а саме:

- самостійне виконання всіх видів робіт, завдань, форм контролю, передбачених робочою програмою даної навчальної дисципліни;
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Неприйнятними у навчальній діяльності для учасників освітнього процесу є:

- використання родинних або службових зв'язків для отримання позитивної або вищої оцінки під час здійснення будь-якої форми контролю результатів навчання або переваг у науковій роботі;
- використання під час контрольних заходів заборонених допоміжних матеріалів або технічних засобів (шпаргалок, конспектів, мікро-навушників, телефонів, смартфонів, планшетів тощо);
- проходження процедур контролю результатів навчання підставними особами.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- зниження результатів оцінювання індивідуального опитування, виконання тестових завдань, оцінки за розв'язання ситуаційних завдань, виконання індивідуального завдання, заліку тощо;
- повторне проходження оцінювання (тестових завдань, ситуаційних завдань, індивідуального завдання, заліку тощо);
- призначення додаткових контрольних заходів (додаткові ситуаційні завдання, індивідуальні завдання, тести тощо);
- проведення додаткової перевірки інших робіт авторства порушника.

Політика щодо відвідування та запізнь:

Стан здоров'я: здобувачі хворі на гострі інфекційні захворювання, у тому числі на респіраторні хвороби, до заняття не допускаються. Запізнення на заняття – не припустимі. Здобувач, який спізнився на заняття, може бути на ньому присутній, але якщо в журналі викладач поставив «нб», він повинен його відпрацювати у загальному порядку.

Використання мобільних пристроїв:

Використання будь-яких мобільних пристроїв заборонено. При порушенні даного пункту здобувач має покинути заняття та в журналі викладач ставить «нб», яку він повинен відпрацювати у загальному порядку.

Мобільні пристрої можуть бути застосовані здобувачами з дозволу викладача, якщо вони потрібні для виконання завдання.

Поведінка в аудиторії:

Поведінка здобувачів та викладачів в аудиторіях має бути робочою та спокійною, суворо відповідати правилам, встановленим Положенням про академічну доброчесність та етику академічних взаємин в Одеському національному медичному університеті, у

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра менеджменту охорони здоров'я

відповідності до Кодексу академічної етики та взаємин університетської спільноти Одеського національного медичного університету, Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній та освітній роботі здобувачів вищої освіти, науковців та викладачів Одеського національного медичного університету.